

4. של מי האופק הזה?

שיתוף ההורים בתהליכי ההבניה המחודשת לאור "אופק חדש"
כתבה מלכה וידיסלבסקי

"בית הספר מבנה מערך של העברת מידע להורים בנוגע לבית הספר ובנוגע לילדיהם. בית הספר מעודד את ההורים ומשתף אותם בקבלת החלטות ובפעילויות של בית הספר". (סטנדרט מספר 6 במסמך "סטנדרטים ליצירה, לניהול ולבקרה של תרבות ואקלים בית ספרי". משרד החינוך.)

ההורים מעוניינים לדעת כיצד תשפיע הרפורמה "אופק חדש" על סדר היום של ילדיהם בבית הספר ומה תהיה תרומתה להם.

בספרות המחקר יש הסכמה רחבה לגבי החשיבות של מעורבות ההורים בחינוך ילדיהם בבית הספר ותרומתה לילדים, להורים, למורים ולבית הספר (Epstein, 1991, 1992; Caplan Perkins-צא Henderson, 1987; Liontos, 1992, Moles and D'Angeol, 1993 Gough and McKinnon, 2002), ואולם למרות ההכרה בחשיבות שבמעורבות ההורים בחינוך יש עדויות רבות באשר לקשיים המתעוררים במימושה.

"הניסיון המעשי המצטבר, וכן גם הספרות המחקרית מעידים שתלמידים מפקים תועלת מכך שבין הבית לבין בית הספר שוררים יחסים של כבוד הדדי וקיימים ביניהם ערוצי תקשורת פתוחים", נאמר בחוזר המנהל הכללי ס"ד/4(א).

עיקרי ממצאי המחקר הם:

הקשר בין מעורבות ההורים לתפקוד הילד בבית הספר

התועלת שילדים יכולים להפיק ממעורבות ההורים בחינוכם ובלמידתם:

- שיפור הישגים לימודיים ומיומנויות אינטלקטואליות
- שיפור הדימוי העצמי
- עלייה בהנעה ללמידה
- הפחתה משמעותית בבעיות המשמעת ושיפור כללי בהתנהגות
- הפחתה בהיעדרויות מבית הספר

(נוי, 1990 ; Handerson & Berla, 1994).

הקשר בין מעורבות ההורים לשביעות הרצון מההוראה ומבית הספר

למעורבות ההורים בבית הספר השפעה חיובית על המורים ועל בית הספר כארגון. "מגע רציף בין הורים למורים עשוי להפוך את בית הספר למוסד קרוב ומוכר עבור ההורים, המאפשר להם להשפיע על צביונו ולהיות מושפעים ממנו", קובע חוזר המנהל הכללי ס"ד/4(א).

Epstein דיווח שכאשר מורים גילו מחויבות להעלאת רמת המעורבות של ההורים, ההורים "חשו מחויבות לסייע לילדיהם בבית; ... הבינו יותר מה הילד למד בבית הספר; ... היו בעלי דעות חיוביות יותר בנוגע לכישורים הבין אישיים של המורים, ודירגו בציונים כלליים גבוהים יותר את המורים...". שינוי זה בתפיסות ההורים בנוגע למורים תקף גם כאשר מתייחסים למשתני הרקע החברתי-כלכלי של ההורים ותפקודי התלמידים (Epstein, 1986, 1992). יתר על כן, עם העלייה במעורבות ההורים, ההורים מדריגים את בית הספר כיעיל יותר, למורים

יש ציפיות גבוהות יותר מהתלמידים ויש עלייה בהישגי התלמידים (Caplan, Choy & Whitmore, 1992).

גם סמילנסקי, פישר ושפטיה (1987) סבורים כי אצל הורים רבים המגע עם בית הספר מפתח יחס חיובי והערכה רבה כלפי בית הספר והבנה טובה יותר באשר לתפקודו. ואולם, לדעתם, לבית הספר בישראל דרישות וציפיות לימודיות גדולות מהמערכת המשפחתית. דבר זה גורם למתח בין בית הספר לבין בית התלמיד ומתח זה אינו רצוי. לדעתם, האחריות להתמודד עם תפקוד הילדים כתלמידים מוטלת על בית הספר, ואל לו להטיל מעמסה זו על ההורים.

הנושא: ציפיות ההורים ודרכים להתמודדות איתן

שיתוף קהיליית ההורים בתהליכים חינוכיים

יישום מוצלח של רפורמה תלוי בתמיכה של הקהילה, כלומר של ההורים, של פוליטיקאים ושל קהיליית העסקים. מחקר שנערך במשך שלוש שנים וחצי שהתמקד בהשפעת הקהילה, ההורים והמשפחה על רפורמות חינוכיות, מצא שהידוק היחסים בין בית הספר לבין ההורים ושיתופם ביישום הרפורמה מביא לשיפור בהישגי התלמידים וליחס חיובי שלהם כלפי בית ספר, המורים, המשפחות והקהילה.

ההורים והמשפחות מעמיקים את ידיעותיהם ואת מיומנויותיהם, מפתחים יחס אוהד כלפי בית הספר וכלפי תכנית הלימודים ומגלים מעורבות פעילה בלימוד התלמידים. המורים זכו לתמיכה וחזקו גם הם את היחסים עם התלמידים ועם הוריהם (Rutherford & al, 1995).

דוגמה לפרויקט המאמין שתלמידים יכולים להצליח יותר אם הוריהם מגלים מעורבות בחיי בית הספר אפשר למצוא בלוס אנג'לס, שם ניתנו מענקים לעשרים ותשעה בתי ספר להפעלת תכנית "הורים כשותפים ללמידה" (- Parents as Learning Partners PLP). במסגרת הפרויקט אורגנו סדנאות והשתלמויות לחיזוק ולשיפור הקשר הורים-מורים ולהגברת המעורבות של ההורים. ממצאי המחקר וההערכה של הפרויקט הראו כי חלו שינויים חיוביים בקרב ההורים והמורים שהשתתפו בפרויקט, והתגבשה אחריות משותפת לשיפור החינוך עבור הילדים (Quigly, 2000).

(צופית גרינברג, עמי סלנט, ציון שורק (2006) רפורמות חינוכיות בעולם - גורמים מקדמים - הצעד הקובע, הסתדרות המורים).

יש צורך לגבש הגדרת מצב משותפת להורים ולבית הספר כדי שההורים יפעלו כשותפים למען מטרה מוסכמת: קידום של הילדים בתנאים הטובים ביותר שהמערכת מסוגלת להעניק. הגדרת מצב משותפת נועדה להקל על התקשורת בין הגורמים המרכיבים אותה. יש להניח שההורים מצפים לכך שילדיהם ייצאו נשכרים מן הרפורמה ויזכו גם ללמידה פרטנית וגם למפגשים אישיים עם מוריהם.

על ידי פעילות מכוונת לתיאום הדדי של ציפיות, על ידי הבחנה בין הציפיות שניתן להיענות להן לבין ציפיות שלא ניתן להיענות להן, ועל ידי יידוע ההורים בנוגע למשאבים העומדים לרשות בית הספר בעקבות הרפורמה ובנוגע לשיקולי הדעת הקובעים לניצולם - בית הספר וההורים יכולים ליצור הסכמה שתקל על יחסי הגומלין העתידיים ביניהם לטובת המטרה המשותפת.

בהקשר זה מומלץ לבצע ארבעה מהלכים:

- א. לקיים סדנה בדרך של הדמיה (סימולציה) עם המורים.
- ב. לשלוח להורים איגרת, שהיא תוצר הסדנה.
- ג. לקיים את הסדנה הנ"ל עם ההורים בערבי ההורים הכיתתיים בראשית שנת הלימודים.

ד. לקבוע קו תקשורת למתן תשובות להורים בשאלות הנוגעות ל"שעות הפרטניות".

א. סדנה הדמיה (סימולציה) עם המורים לתיאום ציפיות הורים-בית ספר בנוגע ל"אופק חדש"

מטרות:

- לפתח מודעות לציפיות אפשריות של הורים ושל ילדים ב"אופק חדש"
- לגבש דרכים לתיאום ציפיות בין בית הספר לבין הקהילה שלו ולהבנות דרכי תקשורת מיטביות

חומרים:

1. הגדרה למונח "סימולציה"
2. כרטיס תפקיד לכל משתתף

משך המפגש: כשעתיים

מהלך המפגש:

א. במליאה:

1. הצגת נושא המפגש, מטרותיו ומהלכו

ב. בקבוצות - הדמיה (סימולציה):

1. כל אחד בוחר בתפקיד מתוך התפקידים המוצעים: הורים או נציגי תלמידים, מקבל כרטיס תפקיד ומתכונן לקראת הדיון הסימולטיבי. ניתן לכתוב כרטיס אישי.
2. הקבוצה מקיימת דיון על פי התפקידים השונים וכותבת טיוטה של איגרת להורים להצגת הרפורמה.

ג. במליאה: הצגת התוצר של הקבוצה ושכתובו לאיגרת משותפת של הצוות.

הגדרה למונח סימולציה

סימולציה היא פעילות בקבוצה הבנויה על אירוע שמרכיביו מייצגים מציאות מסוימת. המרכיבים מוצגים ומאורגנים באותה דרך שבה מתרחש האירוע במערכת מסוימת במציאות. בעקבות הבנייה כזאת מתקבל דגם המאפשר בחינת תוצאות אפשריות של שינוי סדר או ארגון שונה של המרכיבים במערכת. משחק התפקידים תורם למעורבות ולהנעה.

כרטיסי תפקיד

1. הנך הורה בבית הספר ומומחית לשיטות הוראה-למידה. את מאמינה שלכל ילד יש סיכוי להצליח ושכולם יכולים ללמוד הכול בתנאים מתאימים. את סבורה שעל המורים להאמין בילדים וביכולות שלהם ולפתח דרכי הוראה שתענינה על צורכי כולם. הכיני דברייך לשיבה. הביאי דוגמאות מהניסיון האישי שלך.
2. אתה תלמיד בבית הספר. יש לך קשיים בחלק מתחומי הדעת. הוריי אינם יכולים לשכור לך מורים פרטיים, ואתה רוצה מאוד להצליח.
3. אתה הורה בבית הספר. שמעת כי בית הספר נכנס ל"אופק חדש", ואף קראת בעיתון שכל מורה אמורה ללמד 5 שעות פרטניות בשבוע. לדעתך, ככלל, יש צורך לתגבר את לימודי המתמטיקה בבית הספר, ואתה מעוניין מאוד שבנך ייכלל בקבוצת ההוראה הפרטנית למצטיינים.

4.

הנך הורה בבית הספר. את מודעת לכך שלבתך לא קל בלימודים, ואף נאמר לך שמדובר בקשיי למידה או אפילו בליקוי למידה. לילדה יש רצון עז ללמוד ולהצליח וחשוב לך מאוד שבתך תזכה לחוויות הצלחה בלימודיה. עד כה קיבלה בתך בבית הספר סיוע של שעה שבועית אחת בעברית/ערבית. זה אינו מספיק. כך אמרה לך גם מורתה.

5.

את הורה בבית הספר. בנך הוא תלמיד ממוצע. את חשה שיש לו פוטנציאל שאינו בא לידי מימוש בבית הספר בכיתה של 36 תלמידים. שמעת על הרפורמה ועל השעות הפרטניות. את מקווה שמעתה יקבל בנך מעט יותר יחס אישי. לדעתך זה יגביר את המוטיבציה שלו ללמוד ולהשקיע יותר.

6.

את תלמידה בבית הספר. היית רוצה ללמוד נגינה. להוריך אין אפשרות לממן לך לימודים כאלה. שמעת על הרפורמה. את מקווה שיקצו לך לפחות שעה בשבוע כדי ללמוד נגינה על גיטרה. את מוכנה להישאר אחרי הלימודים לשם כך. יש עוד 5 ילדים בכיתתך שירצו להצטרף.

7.

אתה תלמיד בבית הספר. יש לך קשיי למידה. אתה רוצה לקבל עזרה פרטנית בלימודים, אך אינך רוצה להישאר אחרי שעות הלימודים כי יש לך הסעה עם אבא של חבר ומפני שאתה מתבייש שילעגו לך.

8.

אתה הורה בבית הספר. במקצועך אתה יועץ חינוכי. קראת כי עם תחילת הרפורמה "אופק חדש" יש הזדמנות פז לעשות שימוש ב-5 השעות הפרטניות/הקבוצתיות אשר יהיו חלק ממשורת כל מורה - כדי לתת מענה לימודי, רגשי וחברתי גם לילדים נוספים (שאינם דווקא מתקשים). כל מורה יקבל את השעות הללו - ובתכנון "חכם" - כל תלמיד יוכל להיפגש עם מורה-חונך לשיחה אישית, לעבודה בקבוצה קטנה, ועם מורים שונים בהתאם לצורך. אתה סבור שיש ליישם דברים אלה.

ב. הפצת האיגרת לכל בית אב

ג. סדנת הורים בערב ההורים הראשון של שנת הלימודים

מטרות:

- להציף את הציפיות של ההורים מ"השעות הפרטניות" ב"אופק חדש" באמצעות כלי השלכתי (כרטיס תפקיד)
- ליצור הסכמה בין בית הספר להורים בנוגע ל"שעות הפרטניות" על ידי מתן הבהרות בנוגע לציפיות שניתן להיענות להן ובנוגע לציפיות שלא ניתן להיענות להן, ועל ידי יידוע ההורים בנוגע למשאבים העומדים לרשות בית הספר בעקבות הרפורמה ובנוגע לשיקולי הדעת הקובעים לניצולם.

חומרים:

3. הגדרה למונח "סימולציה"

4. כרטיס תפקיד לכל משתתף (כמו בסדנת המורים)

משך המפגש: כשעתיים

הסביבה הלימודית: השולחנות בכיתה מסודרים בסמוך לאחד הקירות וערוכים בצורת מזנון קל (מפה, פרחים, שתייה קרה, שתייה חמה, אם יש תקציב - גם כיבוד קל).

הכיסאות מסודרים במעגלים (8-9 אורחים בקבוצה) כך שכל האורחים יראו אלה את אלה בעת הפעילות והדיון.

מהלך המפגש:

א. במליאה:

1. הצגת נושא המפגש, מטרותיו ומהלכו

ב. בקבוצות - הדמיה (סימולציה):

1. כל אחד בוחר בתפקיד מתוך התפקידים המוצעים: הורים או נציגי תלמידים, מקבל כרטיס תפקיד ומתכונן לקראת הדיון הסימולטיבי. ניתן לכתוב כרטיס אישי.
2. הקבוצה מקיימת דיון, על פי התפקידים השונים. לאחר מכן מעלה שאלות שהתעוררו בעקבות הדיון ומרכזת אותן לדיווח במליאה.

ג. במליאה: מתיישבים במעגל גדול כך שהאורחים והמורה יראו אלה את אלה.

1. הצגת השאלות של הקבוצות וריכוזן על הלוח (רצוי שחבר צוות עמית יכתוב על הלוח כך שהמחנכת תהיה פנויה להקשיב להורים ולנהל את הדיווח).
2. מתן הבהרות על ידי המורה או המנהל/ת בנוגע לציפיות שניתן להיענות להן ובנוגע לציפיות שלא ניתן להיענות להן ויידוע ההורים בנוגע למשאבים העומדים לרשות בית הספר בעקבות הרפורמה ובנוגע לשיקולי הדעת הקובעים לניצולם.
3. שאלות שטרם זכו למענה נרשמות על הלוח להתייחסות ולדיון בהמשך בהנהלת בית הספר ועם נציגות ההורים.
4. הסכמה על ערוצי תקשורת למתן מענה פרטני להורים בנושאים הקשורים ב"שעות הפרטניות".
5. סיכום ומשוב פתוח קצר ("דעתי על הערב...", "הצעות שלי להמשך...")

שנה טובה, מלאת למידה והצלחות!